

ГРІНЧЕНКО Микола Олексійович (крипт. — М. Г.; 22. 04(04. 05). 1888, Київ — 27. 11. 1942, Уфа, Респ. Башкортостан, РФ, перепохов. 1953 у Києві) — музикознавець, фольклорист, педагог, музично-громадський діяч. Заслужений діяч мистецтв УРСР (1941). Початк. муз. освіту здобув 1897–1901 у Придвор. співочій капелі у С.-Петербурзі. Закін. Київське музичне училище РМТ (1912; викл. Є. Риб), навч. у Кам'янець-Поділ. укр. університеті (1918– 21), у якому викладав 1921–22 історію муз. культури, ввів курс історії укр. музики. 1922–34 працював у Київ. муз.-драм. інституті (1925–28 — ректор, 1928– 34 — проректор з навч. роботи), 1934–37 — у Київ. консерваторії. Водночас 1929–30 був співроб. Кабінету муз. етнографії ВУАН; 1938–42 — завідувач відділу пісен. фольклору, в. о. заст. дир. Інституту укр. фольклору АН УРСР (від 1942 — Інститут нар. творчості і мистецтв АН УРСР, Г. розробив проект діяльності цього Інституту і очолив його). У 20-і рр. Г. був чл. президії Муз. товариства ім. М. Леонтовича (Київ), очолював його видавн. і н.-д. (разом з [К. Квітку](#)) відділи; 1926 — ред. «Української музичної газети»; від 1930 — зав. муз.-худож. частини Радіоцентру. 1939 — один з ініціаторів 1-ї Респ. наради кобзарів і лірників, худож. кер. Етногр. ансамблю кобзарів. Г. — один з найвизначніших укр. істориків-музикознавців 1-ї пол. 20 ст. Осн. напрями дослідж.: історія укр. музики, муз. лексикографія, критика, публіцистика, фольклористика. Автор бл. 100 праць. З публікаціями Г. в галузі історії укр. музики (написані переважно у 1900–20-х рр.) пов'яз. її кристалізація як наук. і навч. дисципліни, в них сконцентрувався процес виокремлення історії укр. музики із заг.-рос. муз.-істор. схеми, що був започатк. в укр. музикознавстві у 2-й пол. 19 ст. Г. — автор першої в Україні фахово підготовленої «Історії української

музики» (К., 1922; Нью-Йорк, 1961). Значення праць Г. для укр. музикознавства аналогічне значенню для вітчизн. історіографії праць укр. вчених, передусім М. Грушевського, в яких відбулось виокремлення історії України із «общерусської» історії, сформувалось концептуал. осмислення нац. істор. процесу як суб'єкта відповід. європ. контексту. В працях Г. систематизовано наявний на той час емпірич. матеріал у сфері нац. муз. культури. Першим серед вітчизн. музикознавців він ґрунтовно дослідив жанри укр. солоспіву, міську побут. музику, здійснив низку панорам. оглядів муз. творчості сх. і зх. регіонів України, найбільш докладно на той час розглянув багатогранну творчу діяльність М. Лисенка, надбання в жанрі укр. опери; одним із перших цілісно вивчив укр. муз. культуру 20-х рр., творчість низки укр. композиторів, зокрема М. Вериківського, Л. Ревуцького, Б. Лятошинського, С. Людкевича, К. Стеценка, Я. Степового, В. Золотарьова та ін. Поряд із Д. Ревуцьким створив достатньо повну у 1-й пол. 20 ст. джерел. базу для опрацювання теми «Шевченко і музика» (рукопис). Дослідж. Г. мали важливе значення для утвердження в укр. музикознавстві думок про оригінальність укр. церк. монодії, формування укр. профес. композитор. школи як у світс., так і церк. музиці, об'єктивність процесу становлення муз. професіоналізму в Україні, багатовіковий хронол. діапазон укр. муз. культури тощо. У муз.-істор. працях Г. сконцентрувався процес становлення муз.-істор. концепції, що почала формуватись в укр. музикознавстві у 2-й пол. 19 ст., перебувала в річищі прогресив. тенденцій нац. народознав. думки межі століть, мала точки зіткнення з фундам. ідеями європ. романтизму. Від кін. 1920-х рр. у працях Г. помітні окремі впливи вульгар. соціологізму. В останній період життєвого і творчого шляху Г. зосередився на розробленні питань укр. нар. творчості.

На поч. 30-х рр. доробок Г. в галузі історії укр. музики було піддано нищівній критиці за «націоналіст.» погляди, орієнтацію в концептуал. положеннях на праці М. Грушевського. 1933 був заарешт., однак невдовзі звільн. У зв'язку з цим від поч. 30-х рр. до кінця життя Г. не працював над проблемами історії укр. музики, що негативно позначилось на стані вітчизн. істор. музикознавства. Низку його важливих розробок не опубліковано. Г. зробив вагомий внесок у становлення вищої музикознав. освіти в Україні. Вперше у Київ. муз.-драм. інституті почав читати курси історії опери, муз. критики, муз. історіографії, історії укр. муз. фольклористики. Г. активно працював у галузях муз. критики і публіцистики, був відомим свого часу музикантом-просвітителем. Виступав з лекціями і радіопередачами на Укр., а також Всесоюз. радіо. Ім'ям

Г. названо вулицю в Києві (1961), на фасаді будинку, де він мешкав (вул. В. Чкалова, нині О. Гончара, № 30), встановлено мемор. дошку (1965, арх. Р. Бикова). 1988 у Києві проведено наук. конф., присвяч. 100-річчю від дня народж. Г.

Основні праці

Украинская музыка и ее представители // Баян. Тамбов, 1908. № 7–9; 1909. № 1; «Гайдамаки». Останній твір К. Г. Стеценка // Україна. 1919. № 37; Микола Віталійович Лисенко // Там само. № 83; Шевченко і Лисенко (етюд) // Наш шлях. Кам'янець-Подільський, 1920. № 48; Творчество на Украине // Муз. новь. 1924. № 8, 11; М. І. Вериківський // Музика. 1925. № 2; Левко Ревуцький // Там само; Музикальна творчість і музикальний фольклор Західної України // Рад. музика. 1939. № 6; Шевченко в народній пісенній творчості // Пам'яті Т. Шевченка: До 125-ліття з дня народж. К., 1939; Кобзар Федір Кушнерик: До 65-річчя з дня народж. і 30-річчя кобзар. діяльності. К., 1940 (співавтор); Остап Вересай: До 50-річчя з дня смерті // Нар. творчість. 1940. № 6; Микола Лисенко (1842–1942) // УЛ. 1944. № 2; Первая украинская симфония М. Калачевского // Сов. музыка. 1946. № 11; Нарис історичного розвитку української народної музики // Мистецтво, фольклор, етнографія: Наук. зап. АН УРСР. Т. 1–2. К., 1947; Вибране. К., 1959.

Рекомендована література

1. Юдіна В. М. О. Грінченко. К., 1945;
2. Микола Олексійович Грінченко (1888–1942) // Мистецтво, фольклор, етнографія: Наук. зап. АН УРСР. Т. 1–2. К., 1947;
3. Гордійчук М. М. О. Грінченко // НТЕ. 1957. № 4;
4. Його ж. М. О. Грінченко // Фольклор і фольклористика. К., 1979;
5. Бакаєва Г. Фундатор українського музикознавства // Музика. 1987. № 3;
6. Зелінський О. До проблеми оціночних критеріїв (про основні напрямки науково-дослідницької роботи М. О. Грінченка) // Там само;
7. Іваненко В. Дослідник історії української музичної культури М. О. Грінченко // НТЕ. 1988. № 3;
8. Грінченко А. М. Спогади про батька // Музика. 1988. № 5;
9. Немкович О. Перший редактор «Української музичної газети» // УМГ. 1997. № 2–3;
10. Її ж. Предмет українського історичного музикознавства кінця XIX – 20-х рр. XX ст. // УМ. 2001. Вип. 30;
11. Її ж. Микола Грінченко // Народжені Україною: Мемор. альм. У 2-х т. Т. 1. К., 2002.

О. М. Немкович

Бібліографічний опис:

Грінченко Микола Олексійович / О. М. Немкович // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-31905>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).